

<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2019-22-201-212>

УДК 373.3/.5.018.54

ШКОЛА ЕКСПЕРТІВ ПІДРУЧНИКІВ: ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ

Наталія Пархоменко,

начальник відділу наукового і навчально-методичного забезпечення
змісту дошкільної і початкової освіти в Новій українській школі
ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти",
м. Київ, Україна,

e-mail: n.e.parkhomenko@gmail.com

У статті розглянуто перспективи становлення Школи експертів підручників. Окреслено проблеми експертного оцінювання проектів підручників у процесі їх конкурсного відбору та шляхи їх вирішення завдяки організації системної підготовки фахових експертів та упровадженню ефективних моделей експертизи підручників, розроблених українськими науковцями. Обґрунтовано необхідність розробки програми підготовки професійних експертів та розширення програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників питаннями експертного оцінювання підручників. Підкреслено важливість урахування у зазначених програмах вимог щодо професійних якостей експертів підручників у контексті впровадження в освітній процес особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та аксіологічного підходів.

Ключові слова: експертне оцінювання підручників, моделі експертизи підручників, вимоги до експертів підручників, образ сучасного підручника.

Постановка проблеми. Реформування загальної середньої освіти, що відповідно до концепції Нової української школи передбачає впровадження в освітній процес особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та аксіологічного підходів, актуалізує пошуки шляхів забезпечення закладів освіти якісно новими підручниками [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доробок українських науковців щодо розв'язання проблеми розроблення підручників та їх експертного оцінювання значний, про що свідчать матеріали періодичного видання «Проблеми сучасного підручника: збірник наукових праць». Дидактичні особливості компетентнісно орієнтованого підручника, побудованого на засадах дитиноцентризму, досліджували Н. Бібік, М. Вашуленко, І. Гудзик, О. Онопрієнко, О. Першукова, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева, О. Топузов, А. Цимбалару та інші. Висвітлення питань організації експертизи підручників, добору критеріїв для її здійснення знаходимо в працях

О. Жосан, Ю. Жука, Т. Засекіної, Я. Кодлюк, О. Ляшенка, О. Малахової, О. Савченко, А. Фурмана та інших. Цінним підґрунтям для розв'язання проблеми експертного оцінювання шкільних підручників є роботи зарубіжних дослідників Д. Зуєва, Ф.-М. Жерар, К. Роеж'єр, Я. Лемпісельки. Аналіз джерельної бази засвідчив наявність багатогранного спектру дослідження проблеми розроблення підручників та їх експертного оцінювання, водночас на часі узагальнення та систематизація досліджень українських і зарубіжних науковців у програмі підготовки фахівців для здійснення експертизи під час двох етапів конкурсного відбору проектів підручників.

Формулювання цілей статті. Статтю спрямовано на визначення перспектив становлення Школи експертів підручників через вибір ефективних моделей експертного оцінювання підручників та виокремлення вимог щодо професійних якостей експертів підручників у контексті впровадження в освітній процес особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та аксіологічного підходів.

Виклад основного матеріалу. Передусім звернемося до результатів аналізу запитів на навчальну книгу від учасників освітнього процесу як споживачів та держави як гаранта права громадян на освіту. Вивчення нормативно-правової бази, що стосується питання забезпечення закладів загальної середньої освіти підручниками, теоретичних досліджень проблеми сучасного підручника, спостереження за освітнім процесом, опитування учителів, батьків, спілкування з учнями дозволило створити образ сучасного підручника. За запитом учнів підручник — це цікавий, зрозумілий, спонукаючий до практичної дії організатор навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечує ситуацію успіху. За запитом вчителів — це дидактичний засіб, методична система якого містить передумови розгортання цілісного освітнього процесу. За запитом батьків — співзвучний з цінностями родини та зрозумілий порадник у наданні допомоги дітям. За запитом держави — засіб реалізації освітньої політики і забезпечення конституційного права громадян на освіту.

Розроблення підручника, що відповідатиме зазначеному образу, можливе за умови конструктивної взаємодії усіх учасників цього процесу: учнів, учителів, батьків як споживачів, Міністерства освіти і науки України як замовника і розробника нормативно-правових умов забезпечення закладів освіти навчальною книгою, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» як організатора і координатора процесу розроблення підручника, авторських колективів і видавців як безпосередніх виконавців замовлення. Ураховуючи те, що шлях підручника до школи проходить через конкурсний відбір, то важливою ланкою в колі розробників підручника є конкурсні комісії та експертні групи.

Відповідно до Положення про конкурсний відбір проектів підручників для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти передбачено два етапи конкурсу. На першому етапі оцінювання проекту підручника здійснюють експерти. Їх обирають з кола професіоналів: наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, методистів, дизайнерів, — які можуть здійснити науково-методичну, психолого-

педагогічну, дизайнерську та антидискримінаційну експертизи. За результатами експертного оцінювання конкурсні комісії визначають рекомендовані для використання в закладах загальної середньої освіти проекти підручників. На другому етапі — учителі закладів загальної середньої освіти здійснюють «безпосередній вибір підручників за фрагментами електронних версій їх оригінал-макетів з кожної назви» [7]. Педагогічні колективи мають прийняти колегіальне рішення за результатами комплексного експертного оцінювання учителями запропонованих навчальних матеріалів, яке передбачає урахування регіональних потреб та напрямків розвитку і функціонування закладу освіти, особливостей учнів школи, бачення освітнього процесу методичним об'єднанням учителів. Визначена процедура вибору підручників є певним позитивним кроком на шляху до реалізації закладом освіти своєї автономії щодо здійснення освітньої діяльності, що передбачено новим Законом України «Про освіту», стаття 23 [2]. Водночас, досвід проведення двох конкурсних відборів проектів підручників для 1 класу (2018 рік) і для 2 класу (2019 рік) виявив низку проблем щодо готовності фахівців до здійснення експертного оцінювання проектів підручників.

Банк даних про експертів підручників, які могли б здійснювати експертизу на першому етапі конкурсу, є недостатнім. Пояснюється це тим, що певна кількість фахових експертів перейшли в коло авторських колективів і, відповідно, втратили право здійснювати експертне оцінювання; певна кількість експертів задля попередження конфлікту інтересів відмовилися від участі в конкурсі, оскільки за результатами попередніх експертиз перебували під тиском з боку авторів і/або їх прихильників. Для розв'язання означеної проблеми і забезпечення умов проведення конкурсу Міністерством освіти і науки України, Інститутом модернізації змісту освіти за підтримки міжнародного проекту «Фінська підтримка реформи української школи» було проведено тижневе навчання експертів підручників щодо здійснення експертизи проектів підручників з урахуванням новацій, визначених Концепцією Нової української школи [4]. Захід дозволив розширити коло експертів. Навчання зорієнтувало фахівців на особливості здійснення експертного оцінювання. Таким чином умови проведення конкурсу були забезпечені. Однак, зважаючи на періодичне оновлення шкільних підручників кожні 5 років, що зумовлює щорічне проведення конкурсів, очевидно є необхідність організації системної підготовки фахових експертів для здійснення науково-методичного, психолого-педагогічного, антидискримінаційного та дизайнерського експертного оцінювання підручників на першому етапі конкурсу.

Труднощі в здійсненні комплексного експертного оцінювання проектів підручників виявлені і під час другого етапу конкурсу. Зкладам загальної середньої освіти були запропоновані для вибору понад десять проектів підручників кожного предмета вивчення. Розмаїття авторських рішень щодо розгортання програмового змісту та методичної системи його опрацювання — це значний позитивний

крок в розвитку шкільної освіти з огляду на забезпечення варіативності на шляху досягнення одного результату. Водночас, очевидним є факт відсутності передумов, які б дозволили вчителю об'єктивно визначити саме той підручник, який забезпечить ефективність взаємодії з учнями, оскільки, з одного боку, для вибору необхідно зрозуміти систему, підходи, відповідність змісту і запропонованих видів діяльності віковим особливостям учнів тощо, що вимагає володіння спеціальними вміннями та певного часу для здійснення аналізу навчальних матеріалів, з іншого боку, необхідно за короткий термін (що визначений наказом Міністерства освіти і науки України [8]) переглянути близько чотирьох десятків пропозицій підручників. У такій ситуації вчитель може покладатися лише на інтуїцію, або шукати знайомі завдання і малюнки, стиль подачі матеріалу, поради однодумців, адміністрації тощо. Означений шлях нівелює можливість усвідомленого вибору навчальної книги, яка містить потенціал для реалізації особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та аксіологічного підходів. Рішенням проблеми могли б бути зміни термінів проведення процедури конкурсного відбору проектів підручників. Натомість, завдання своєчасного забезпечення шкіл новими підручниками унеможлиблює внесення змін у терміни проведення конкурсу. У нормативних документах, які будуть розроблятися для майбутніх конкурсів необхідно врахувати потребу у збільшенні часу на вибір проектів підручників закладами загальної середньої освіти, щоб надати педагогам можливість опрацювати усі пропозиції. Водночас, ми розуміємо, що поряд із коригуванням термінів процедури конкурсу пріоритетним є пошук механізмів підготовки вчителів до експертного вибору підручників.

Отже, результати аналізу стану експертного оцінювання проектів підручників в межах конкурсного їх відбору та прагнення досягти підвищення якості шкільних підручників зумовлюють необхідність прийняття управлінського рішення щодо організації Школи експертів підручників, яка працюватиме на постійній основі. Задля визначення мети її діяльності, завдань, програми навчання розглянемо можливі моделі експертного оцінювання підручників та вимоги до експерта.

Дослідник проблеми експертизи шкільного підручника Ю. Жук зазначав, що «запровадження експертного підходу до визначення підручника, здатного виконувати належні функції в системі освіти, є виявом демократизму в освіті» [12, с. 37]. Аналізуючи практику оцінювання якості підручника, вчений виокремлює три моделі цього процесу: експертне оцінювання рукопису/проекту підручника перед його входженням у шкільну практику; апробація в умовах реального освітнього процесу; визначення якості підручника на основі моніторингу навчальних досягнень учнів, які навчаються за ним. Досвід апробації підручників у шкільній практиці існує, що підтверджується нормативними документами. Відповідно до них апробація передбачає дворічний «процес перевірки якості навчальної літератури, який має на меті схвалення (відхилення) навчальних видань як таких, що від-

повідують (не відповідають) вимогам Державного стандарту загальної середньої освіти, основним принципам навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, віковим особливостям учнів» [5; 6]. Апробуються пробні підручники, які реалізують чинну навчальну програму і за результатами перевірки мають отримати статус стабільних підручників з відповідним грифом Міністерства освіти і науки України, що дозволяє використання навчальної книги в закладах загальної середньої освіти. Спираючись на визначення апробації в Положенні та аналізуючи досвід її проведення, приходимо до висновку про те, що на практиці апробацію переважно здійснюють тільки на рівні оприлюднення й оцінювання змісту підручника, а не виявлення його ефективності в освітньому процесі.

Дослідниця Т. Засекіна виокремлює ще одну модель експертної оцінки підручників — апробація й експертне оцінювання навчальної книги в умовах дослідно-експериментальної роботи. Вона зазначає, що експертне оцінювання навчальної книги, проведене в умовах дослідно-експериментальної роботи, відрізняється від експертного оцінювання, проведеного в умовах апробації, змістом досліджуваного об'єкта, завданнями і термінами перевірки. Відмінності має й експериментальний підручник. Він спрямований на модернізацію освітнього процесу через впровадження інноваційних методик і технологій, авторських рішень щодо засобів реалізації Державних стандартів освіти. Його експертна перевірка упродовж 4–5 років дослідно-експериментальної роботи й поточне удосконалення дозволяє прийняти виважене рішення щодо ефективності запропонованої методичної системи і, за умови досягнення високих якісних показників результатів експерименту, щодо поширення в масовій шкільній практиці. Погоджуємося з думкою Т. Засекіної про те, що експериментальна перевірка інноваційного дидактико-методичного забезпечення освітнього процесу сприятиме підвищенню якості освіти, оскільки відкриватиме можливості для формування і розвитку альтернативних підходів до організації освітнього процесу і його змістового наповнення, що є актуальним, зважаючи на академічну й організаційну автономію закладів загальної середньої освіти [13].

Вважаємо, що усі окреслені моделі експертного оцінювання підручника можуть використовуватись у практиці розроблення та конкурсного відбору підручників і як самостійні процедури, і комплексно, у різних варіантах поєднання. На нашу думку, оптимальними є такі поєднання: експертне оцінювання підручника перед входженням у шкільну практику та експертне його оцінювання в умовах дослідно-експериментальної роботи; експертне оцінювання підручника перед входженням у шкільну практику, дворічна апробація та визначення якості підручника на основі моніторингу результатів навчання учнів, які навчаються за ним; експертне оцінювання перед входженням у шкільну практику та визначення якості підручника на основі моніторингу навчальних досягнень учнів, які навчаються за ним. Запропоновані нами варіанти подано у порядку від найбільш ефективного комплексу заходів експертного оцінювання.

Академік О. Савченко підкреслює, що «основний шлях до створення і видання якісного підручника — суттєве поліпшення процедури експертизи і аналізу результатів апробації навчальної літератури» [18, с. 38]. Водночас, держава, маючи широкий спектр можливостей для експертного оцінювання підручників, використовує лише першу модель експертизи: експертне оцінювання навчальної книги перед її входженням у шкільну практику, — хоча значущість експертного оцінювання в умовах апробації, і в умовах дослідно-експериментальної роботи є беззаперечною, доведеною як теорією, так і практикою забезпечення закладів загальної середньої освіти підручниками. Пояснюється такий підхід до організації експертного оцінювання необхідністю отримання оперативної інформації про результати експертизи підручників та відносною простотою процедури її проведення.

Зважаючи на обраний державою підхід до проведення експертного оцінювання проектів підручників у межах процедури їх конкурсного відбору, пошук шляхів підвищення його якості необхідно спрямувати на удосконалення механізмів підготовки експертів. Кваліфікаційні вимоги до експертів визначені в Положенні про конкурсний відбір проектів підручників для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти. У документі зазначено, що «експертами ... можуть бути науково-педагогічні працівники закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти, наукові працівники НАН України та НАПН України, методисти, вчителі, представники асоціацій та спілок вчителів...», які мають фахову освіту, компетентні в методології побудови освітнього процесу та методиці навчання певному предмету вивчення [7, с. 10]. Окрім зазначених вимог рівень професіоналізму експерта має характеризуватися здатностями: системно уявляти освітній процес, його структуру, особливості мислення учня певної вікової категорії, зміст предмета відповідно до навчальної програми, структуру предметних і ключових компетентностей та особливості формування їх складників, логіку розгортання термінологічно-понятійного кола у змісті предмета; орієнтуватися й виокремлювати особливості/відмінності інноваційних технологій і методик навчання, розуміти варіативність шляхів досягнення одного і того ж самого результату; визначати інструменти реалізації особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного підходів та розуміти, як вони повинні відобразитися у підручнику; володіти умінням бачити в системі завдань підручника освітній процес, визначати функціональність кожного завдання, виокремлювати компетентнісно орієнтовані завдання, розуміти дидактичну доцільність запропонованого матеріалу; співвідносити завдання з можливостями дитини їх виконати; оцінити потенціал підручника щодо формування навичок самоорганізації і самонавчання тощо. Усі зазначені уміння мають лягти в основу побудови програми навчання експертів як орієнтири для визначення її цілей, змісту та очікуваних результатів.

Оскільки задля забезпечення рівних умов учасникам конкурсного відбору його процедура супроводжується певними нормативно-правовими актами, важливо,

щоб експерти були ознайомлені з ними та налаштовані на однозначне прочитування положень документів. Особливо це стосується Інструктивно-методичних матеріалів для проведення експертами експертиз електронних версій проектів підручників [3]. Документом визначені критерії оцінювання електронних версій підручників. Вони розроблені на основі результатів досліджень як українських так і зарубіжних науковців щодо структурно-функціонального аналізу підручника [9; 10; 11; 14: 15], щодо впровадження в освітній процес особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного підходів [16; 17; 19; 21]. Враховуючи те, що в теорії підручникотворення немає єдиних науково обґрунтованих вимог, у нормативному документі узагальнено напрацювання таким чином, щоб експерти могли цілісно уявити образ підручника, оцінити його як «інформаційно-діяльнісну модель освітнього процесу в межах відповідної дидактичної системи» [20, с. 39], проаналізувати функціональність щодо реалізації інноваційних підходів до організації освітнього процесу, змістове наповнення щодо його спрямованості на формування ключових і предметних компетентностей, ціннісних орієнтирів, дотримання психолого-педагогічних, антидискримінаційних, дизайнерських вимог. Водночас, досвід проведення експертизи засвідчив неоднозначність, дублювання та некоректне тлумачення окремих позицій. З метою удосконалення й упорядкування змісту Інструктивно-методичних матеріалів Інститутом модернізації змісту освіти проведено анкетування експертів, видавців та авторських колективів щодо удосконалення зазначеного документа. За його результатами здійснюється доопрацювання переліку критеріїв та опису їх показників. Натомість, під час аналізу відповідей на запитання анкети привернули увагу позиції, які вказують на нерозуміння окремих вимог до підручника респондентами, оскільки серед рекомендацій були такі, що суперечать положенням Концепції Нової української школи щодо організації освітнього процесу «на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти» [4, с. 17], Державного стандарту початкової освіти (п. 24) щодо здійснення повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей: «Зміст... галузей інтегрується в різній комбінації їх компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси...» [1, с. 8]. Окреслені факти актуалізують проблему системної підготовки і підвищення кваліфікації експертів підручників, започаткування роботи Школи експертів підручників на постійній основі, що дозволило б підготувати фахового експерта.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Розроблення якісно нових підручників є пріоритетним завданням реформування загальної середньої освіти. Одним із механізмів його розв'язання є створення передумов для підвищення якості експертного оцінювання проектів підручників в умовах їх конкурсного відбору. Для запуску зазначеного механізму важливим є політичне рішення щодо організації і підтримки діяльності Школи експертів підручників та здійснення експертизи за різними моделями, надаючи пріоритетності експертному оцінюванню підручників в умовах дослідно-експериментальної роботи або

апробації з визначенням ефективності навчального видання в освітньому процесі. На часі розробка програми підготовки професійних експертів та розширення програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників питаннями реалізації в підручниках нових підходів до організації освітнього процесу та експертного оцінювання підручників, оскільки усі шкільні вчителі залучені до процесу їх вибору. Зазначені проблеми є перспективними напрямками подальших досліджень.

Використані джерела

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> — Назва з екрана.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> — Назва з екрана.
3. Інструктивно-методичні матеріали для проведення експертами експертиз електронних версій проектів підручників, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 31.10.2018 № 1183 [Електронний ресурс]. // <https://imzo.gov.ua/2018/11/03/nakaz-mon-vid-31-10-2018-1183-zatverdzhennia-instruktyvno-metodychnykh-materialiv-dlia-provedennia-ekspertamy-ekspertyz-elektronnykh-versi-proektiv-pidruchnykv/> — Назва з екрана.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. / Уклад.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. / За заг. ред. М. Грищенка. [Електронний ресурс]. / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> — Назва з екрана.
5. Положення про проведення апробації навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів у 2003/2004 навчальному році, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25.07.2003 № 499. [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0543-01/card5> — Назва з екрана.
6. Положення про апробацію та моніторингові дослідження навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2008 № 401. [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-08> — Назва з екрана.
7. Положення про конкурсний відбір проектів підручників для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 16.03.2018 № 248, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20.03.2018 за № 359/31811) [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0359-18> — Назва з екрана.
8. Про проведення конкурсного відбору проектів підручників для 2 класу закладів загальної середньої освіти підручників. Наказ Міністерства освіти і науки України від 1.11.2018

- № 1190 [Електронний ресурс] / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». — Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/11/02/nakaz-mon-vid-1-11-2018-1190> — Назва з екрана.
9. Жерар Ф.-М. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники / Франсуа-Марі Жерар, Ксав'є Роеж'єр. [Пер. з французької Марини Марченко]. — К.: К.І.С., 2001. — 352 с.
  10. Жосан О. Е. Шкільна навчальна література: теорія і практика: довідник / О. Е. Жосан. — Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»; Імекс-ЛТД, 2014. — 156 с.
  11. Жосан О. Е. Шкільне підручничокзнавство як наукова дисципліна / О. Е. Жосан // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. — О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2012. — Вип. 12. — С. 105–111.
  12. Жук Ю. О. Експертний підхід до оцінювання шкільного підручника. // Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник] / за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. — К.: Педагогічна думка, 2016. — 128 с. — С. 36–39
  13. Засекіна Т. М. Роль і значення експерименту в процесі підручничоктворення / Т. М. Засекіна // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. — О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2013. — Вип. 13. — С. 95–103.
  14. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручничоктворення в початковій освіті: підруч. для магістр. та студ. пед. ф-тів [Текст] / Я. П. Кодлюк. — К.: Наш час, 2006. — 368 с.
  15. Ляшенко О. Вимоги до підручника та критерії його оцінювання [Текст] / О. І. Ляшенко // Підручник ХХІ століття. — 2003. — № 1–4. С. 60–65.
  16. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. — 112 с.
  17. Онопрієнко О. В. Створення підручника «Математика» для учнів 1 класу на засадах компетентнісного підходу / О. В. Онопрієнко // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. — О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2012. — Вип. 12. — С. 603–609.
  18. Савченко О. Я. Нова доба шкільної освіти. Зміст підручників — пріоритет наукової діяльності АПН України / О. Я. Савченко // Підручник ХХІ століття. — 2003. — № 1–4. С. 30–39.
  19. Топузов О. М. Компетентнісні засади сучасного підручничоктворення. // Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник] / за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. — К.: Педагогічна думка, 2016. — 128 с. — С. 26–29
  20. Трубачева С. Е. Загальні питання теорії підручника // Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник] / за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. — К.: Педагогічна думка, 2016. — 128 с. — С. 39–43.
  21. Цимбалару А. Д. Модернізація підручників і навчальних посібників для початкової школи на засадах дитиноцентризму / А. Д. Цимбалару // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. — О. М. Топузов]. — К.: Педагогічна думка, 2018. — Вип. 21. — С. 412–422.

References

1. Derzhavnyj standart pochatkovoji osvity, zatverdzenyj postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87. [Elektronnyj resurs] / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> — Nazva z ekrana.
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Elektronnyj resurs] / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> — Nazva z ekrana.
3. Instruktivno-metodychni materialy dlja provedennja ekspertamy ekspertyz elektronnykh versij proektiv pidruchnykiv, zatverdzeni nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 31.10.2018 № 1183 [Elektronnyj resurs]. // <https://imzo.gov.ua/2018/11/03/nakaz-mon-vid-31-10-2018-1183-zatverdzhennia-instruktivno-metodychnykh-materialiv-dlia-provedennia-ekspertamy-ekspertyz-elektronnykh-versi-proektiv-pidruchnykiv/> — Nazva z ekrana.
4. Nova ukrajinsjka shkola. Konceptualjni zasady reformuvannja serednjoji osvity. / Uklad.: L. Ghrynevych, O. Eljkin, S. Kalashnikova ta in. / Za zagh. red. M. Ghryshhenka. [Elektronnyj resurs]. / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> — Nazva z ekrana.
5. Polozhennja pro provedennja aprobaciji navchaljnoji literatury dlja zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u 2003/2004 navchaljnomu roci, zatverdzhene nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 25.07.2003 № 499. [Elektronnyj resurs] / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0543-01/card5> — Nazva z ekrana.
6. Polozhennja pro aprobaciju ta monitorynghovi doslidzhennja navchaljnoji literatury dlja zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv, zatverdzhene nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08.06.2008 № 401. [Elektronnyj resurs] / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-08> — Nazva z ekrana.
7. Polozhennja pro konkursnyj vidbir proektiv pidruchnykiv dlja 1–2 klasiv zakladiv zaghaljnoji serednjoji osvity, zatverdzhene nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.03.2018 № 248, zarejestrovanogho u Ministerstvi justycji Ukrainy 20.03.2018 za № 359/31811) [Elektronnyj resurs] / Kabinet Ministriv Ukrainy // Oficijnyj sajт Verkhovnoji Rady Ukrainy. — Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0359-18> — Nazva z ekrana.
8. Pro provedennja konkursnogho vidboru proektiv pidruchnykiv dlja 2 klasu zakladiv zaghaljnoji serednjoji osvity pidruchnykiv. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 1.11.2018 №1190 [Elektronnyj resurs] / DNU «Instytut modernizaciji zmistu osvity». — Rezhym dostupu: <https://imzo.gov.ua/2018/11/02/nakaz-mon-vid-1-11-2018-1190> — Nazva z ekrana.
9. Zherar F.-M. Jak rozrobljaty ta ocinjувaty shkilni pidruchnyky / Fransua-Mari Zherar, Ksav'je Roezh'jer. [Per. z francuzkohoji Maryny Marchenko]. — K.: K.I.S., 2001. — 352 s.
10. Zhosan O. E. Shkiljna navchaljna literatura: teorija i praktyka: dovidnyk / O. E. Zhosan. — Kirovohrad: KZ «KOIPPO imeni Vasylja Sukhomlyns'kogho»; Imeks-LTD, 2014. — 156 s.
11. Zhosan O. E. Shkiljne pidruchnykoznavstvo jak naukova dyscyplina / O. E. Zhosan // Problemy suchasnogho pidruchnyka: zb. nauk. pracj / [red. kol.; gholov. Red. — O. M. Topuzov]. — K.: Pedagogichna dumka, 2012. — Vyp. 12. — S. 105–111.

12. Zhuk Ju. O. Ekspertnyj pidkhid do ocinjувannya shkilnogho pidruchnyka. // Ekspertyza shkilnykh pidruchnykiv: instruktyvno-metodychni materialy dlja ekspertyzy elektronnykh versij proektiv pidruchnykiv dlja uchniv 8 klasu zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [posibnyk] / za zagh. red. O. M. Topuzova, N. B. Vjatkinoji. — K.: Pedagoghichna dumka, 2016. — 128 s. — S. 36–39
13. Zaszekina T. M. Rolj i znachennja eksperymentu v procesi pidruchnykotvorennya / T. M. Zaszekina // Problemy suchasnogho pidruchnyka: zb. nauk. pracj / [red. kol.; gholov. red. — O. M. Topuzov]. — K.: Pedagoghichna dumka, 2013. — Vyp. 13. — S. 95–103.
14. Kodljuk Ja. P. Teorija i praktyka pidruchnykotvorennya v pochatkovij osviti: pidruch. dlja maghistr. ta stud. ped. f-tiv [Tekst] / Ja. P. Kodljuk. — K.: Nash chas, 2006. — 368 s.
15. Ljashenko O. Vymoghy do pidruchnyka ta kryteriji jogho ocinjувannya [Tekst] / O. I. Ljashenko // Pidruchnyk KhKhI stolittja. — 2003. — №1–4. S. 60–65.
16. Ovcharuk O. V. Kompetentnisnyj pidkhid u suchasnij osviti: svitovyj dosvid ta ukrajinsjki perspektyvy: Biblioteka z osvitnjoji polityky / Pid zagh. red. O. V. Ovcharuk. — K.: «K.I.S.», 2004. — 112 s.
17. Onoprijenko O. V. Stvorennya pidruchnyka «Matematyka» dlja uchniv 1 klasu na zasadakh kompetentnisnogho pidkhodu / O. V. Onoprijenko // Problemy suchasnogho pidruchnyka: zb. nauk. pracj / [red. kol.; gholov. red. — O. M. Topuzov]. — K.: Pedagoghichna dumka, 2012. — Vyp. 12. — S. 603–609.
18. Savchenko O. Ja. Nova doba shkilnoji osvity. Zmist pidruchnykiv — priorytet naukoj dijalnosti APN Ukrainy / O. Ja. Savchenko // Pidruchnyk KhKhI stolittja. — 2003. — №1–4. S. 30–39.
19. Topuzov O. M. Kompetentnisni zasady suchasnogho pidruchnykotvorennya. // Ekspertyza shkilnykh pidruchnykiv: instruktyvno-metodychni materialy dlja ekspertyzy elektronnykh versij proektiv pidruchnykiv dlja uchniv 8 klasu zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [posibnyk] / za zagh. red. O. M. Topuzova, N. B. Vjatkinoji. — K.: Pedagoghichna dumka, 2016. — 128 s. — S. 26–29
20. Trubacheva S. E. Zaghaljni pytannja teoriji pidruchnyka // Ekspertyza shkilnykh pidruchnykiv: instruktyvno-metodychni materialy dlja ekspertyzy elektronnykh versij proektiv pidruchnykiv dlja uchniv 8 klasu zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [posibnyk] / za zagh. red. O. M. Topuzova, N. B. Vjatkinoji. — K.: Pedagoghichna dumka, 2016. — 128 s. — S. 39–43.
21. Cymbalaru A. D. Modernizacija pidruchnykiv i navchalnykh posibnykiv dlja pochatkovoji shkoly na zasadakh dytynocentryzmu / A. D. Cymbalaru // Problemy suchasnogho pidruchnyka: zb. nauk. pracj / [red. kol.; gholov. red. — O. M. Topuzov]. — K.: Pedagoghichna dumka, 2018. — Vyp. 21. — S. 412–422.

Наталья Пархоменко,

начальник отдела научного и учебно-методического обеспечения содержания дошкольного и начального образования в Новой украинской школе ГНУ «Институт модернизации содержания образования», г. Киев, Украина

ШКОЛА ЭКСПЕРТОВ УЧЕБНИКОВ: ПЕРСПЕКТИВЫ СТАНОВЛЕНИЯ

В статье рассмотрены перспективы становления Школы экспертов учебников. Обозначены проблемы экспертной оценки проектов учебников в процессе их конкурсного

отбора и пути их решения благодаря организации системной подготовки профессиональных экспертов и внедрению эффективных моделей экспертизы учебников, разработанных украинскими учеными. Обоснована необходимость разработки программы подготовки профессиональных экспертов и расширения программы повышения квалификации педагогических работников вопросами экспертной оценки учебников. Подчеркнута важность учета в указанных программах требований профессиональных качеств экспертов учебников в контексте внедрения в образовательный процесс лично ориентированного, компетентностного, деятельностного и аксиологического подходов.

Ключевые слова: экспертная оценка учебников, модели экспертизы учебников, требования к экспертам учебников, образ современного учебника.

Nataliia Parkhomenko,

Head of the Department of Scientific and Educational-Methodological Providing the Content for Preschool and Primary Education in the New Ukrainian School DNU "Institute of the Modernization of the Content of Education", Kyiv, Ukraine

THE TEXTBOOK EXPERTS SCHOOL: PERSPECTIVES OF FOUNDING

This article studies the perspectives of creation of the Textbook Experts School. It states the problems of expert evaluation of textbook projects during the competitive selection and describes the means how to solve them through organizing systematic training for the experts and through implementing effective models of evaluation created by ukrainian scientists. Article defines, that education system uses following methods of textbook evaluation: expert evaluation before implementing textbooks at schools, approbation, expert evaluation during experimental implementation, definition of textbook quality based on the study results of the students. The article emphasizes the significance of experimental implementation method, as it will help to provide schools with qualitative schoolbooks. It highlights that expert evaluation during experimental implementation of textbooks helps to make a balanced, confirmed by school practice, decision on the effectiveness of the proposed methodological system for the educational process.

The article explains the necessity to create the training program for textbook evaluation experts and to widen the program of teachers skills improvement with textbook evaluation module. The article proposes to create mentioned above programs by taking into account the requirements for textbook evaluation experts which are by itself based on the requirements to modern textbook. The image of the modern textbook is designed based on the results of theoretical studies of textbook creation and analysis, requests from students, teachers, parents and country with regards to the functional purpose of the textbook and its focus on realisation of following approaches in educational process: personality-oriented, competence-based, activity-based and axiological approaches.

Key words: expert evaluation of textbooks, methods of textbook evaluation, requirements for textbook experts, an image of a modern textbook.